

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Педагогічний факультет

(повна назва факультету)

кафедра теорії та методики дошкільної та початкової освіти

(повна назва кафедри)

**РОЗВИТОК МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ
ЗА ТЕХНОЛОГІЄЮ КОЛЕКТИВНОГО СЮЖЕТОСКЛАДАННЯ**

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка 4 курсу 11-471 групи

Спеціальності 012 Дошкільна освіта

Спеціалізація: логопедія

Освітньо-професійної (наукової)

програми Дошкільна освіта

Пяцько Наталя Валеріївна

Керівник к.пед.н., доц. Полєвікова О.Б.

Рецензент Поперечнюк І.В.,

директорка Херсонської

початкової школи №7

Херсонської міської ради

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи розвитку монологічного мовлення дошкільників за технологією колективного сюжетоскладання	5
1.1. Специфіка монологу як виду мовленнєвої діяльності	5
1.2. Колективне сюжетоскладання як лінгводидактична проблема	11
1.3. Театралізована діяльність дошкільників як основа сюжетоскладання	13
РОЗДІЛ 2. Методичні основи розвитку монологічного мовлення дошкільників за технологією колективного сюжетоскладання	15
2.1. Педагогічні умови розвитку монологічного мовлення дошкільників за технологією сюжетоскладання	15
2.2. Етапи розвитку монологічного мовлення дошкільників за технологією сюжетоскладання	18
2.3. Інновації сюжетоскладання	19
ВИСНОВКИ	21
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	24
ДОДАТКИ	27
ДОДАТОК А. Критерії, показники та рівні розвитку монологічного мовлення дошкільників за технологією сюжетоскладання	27
ДОДАТОК Б. Приклади сюжетів, складених дітьми	30
ДОДАТОК В. Творчі завдання із сюжетоскладання	33
ДОДАТОК Г. Дидактична гра «Склади сюжет за схемою»	37
ДОДАТОК Д. Зразки кубиків «Story cubes»	41
ДОДАТОК Е. Кодекс академічної доброчесності	45

ВСТУП

Актуальність дослідження зумовлена освітніми здобутками дошкілля 2021 року: упровадженням нової редакції Державного стандарту – Базового компоненту дошкільної освіти; розробленням Концепції розвитку дошкільної освіти, де наголошується на необхідності розвитку творчих задатків, здібностей, талантів дошкільників; формування у них мовленнєвої та художньо-мовленнєвої компетентностей.

У цьому процесі чільне місце належить сюжетоскладанню – розвитку вмінь здобувачів дошкільної освіти виокремлювати, позначати цілісні події сюжету, об'єднувати їх певним чином та узгоджувати в грі з партнером; це спосіб організації гри із значним мовленнєвим навантаженням.

Теоретичними основами нашого дослідження є праці, де гру-драматизацію схарактеризовано як різновид театралізованої гри (О.Аматьєва, А.Богуш, Л.Ворошніна, Н.Гавриш, Н.Карпинська, Т.Постоян, Ю.Перенчук, Г.Сорокіна, Л.Таніна, О.Ушакова) та художньо-продуктивну діяльність (Т.Компанцева, С.Ласунова, Т.Постоян); обґрунтовано їх вплив на розвиток творчих здібностей дошкільників, формування різних якостей і сторін мовлення.

На потребу дитини в нових формах і засобах побудови зв'язного висловлювання впливає характер спілкування, розвивальний потенціал мовленнєвого середовища (М.Лісіна, Т.Пироженко, А.Рузська, О.Смирнова, Л.Федоренко та ін.).

Перехід від діалогу до різних форм монологу – довільного й організованого виду мовлення супроводжується ускладненням мовленнєвих умінь.

Складність монологу, що виникає на ґрунті діалогу, насамперед у композиційній структурі (І.Білодід, М.Бахтін, О.Земська, С.Семчинський, В.Костомаров та ін.).

У монологічному мовленні реалізуються всі функції, що взагалі властиві мовленню: воно має вольовий, дієвий характер, служить засобом комунікації, ґрунтується на тих же джерелах виразності і використовує ті ж засоби, що і розмовне усне мовлення (Н.Головань).

У сюжетоскладанні відбувається творче використання набутого дошкільниками досвіду, що є складовою компетентності як результату дошкільної освіти та особистісного надбання.

Таким чином, актуальність порушеної проблеми зумовила вибір теми дипломної роботи **«Розвиток монологічного мовлення дошкільників за технологією колективного сюжетоскладання»**

Мета дослідження – обґрунтувати методика розвитку монологічного мовлення дошкільників за технологією сюжетоскладання.

Завдання дослідження:

1. Розкрити специфіку монологу як виду мовленнєвої діяльності
2. З'ясувати сутність колективного сюжетоскладання в аспекті лінгводидактичних досліджень
3. Обґрунтувати педагогічні умови та етапи розвитку монологічного мовлення дошкільників за технологією сюжетоскладання
4. Виявити інновації сюжетоскладання

Об'єктом дослідження обрано художньо-мовленнєву діяльність дітей середнього дошкільного віку.

Предметом дослідження – педагогічні умови розвитку монологічного мовлення дошкільників за технологією сюжетоскладання.

Апробація дослідження. Зміст роботи висвітлено на міжнародній конференції (Бостон, США; 17-19 березня 2021 року), у матеріалах якої вийшла з друку закордонна публікація.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗА ТЕХНОЛОГІЄЮ КОЛЕКТИВНОГО СЮЖЕТОСКЛАДАННЯ

1.1. Специфіка монологу як виду мовленнєвої діяльності

Відповідно до завдань нашого дослідження розглянемо дефініцію «мовлення» в психологічному аспекті, спираючись на наукові праці П.Гальперіна, І.Каломніка, О.Леонтєва, С.Рубінштейна, В.Ямницького.

Сутність цього поняття в психології пов'язано з процесами породження й сприймання повідомлень, регулюванням та контролем власної діяльності, з'ясуванням значення мовлення серед інших вищих психічних функцій особистості, його зв'язку зі свідомістю, пам'яттю, мисленням, емоціями, із його особистісними властивостями.

Оскільки мовлення – це специфічний вид діяльності людини, його базові характеристики, закономірності розвитку спираються на загальну теорію діяльності.

У психології діяльність визначають як специфічну форму суспільно-історичного існування людей, цілеспрямоване перетворення ними соціальної та природної дійсності [25, с.117-119].

У структурі мовлення як і будь-якої іншої діяльності виокремлюють мету й мотив, що визначає його спрямованість; вчинки та дії, що ґрунтуються на мотивах, мають спрямованість на мету та є причиною пошукової активності; навички й уміння мовленнєвої діяльності.

Своєрідністю мовленнєвої діяльності є її опосередкованість словом в аспекті планування, коригування, оцінки; здатність супроводжувати будь-яку діяльність.

Так, О.Леонтєв, характеризує унікальність мовленнєвої діяльності, відзначає її всепроникненість, здатність «розпредмечувати»

дійсність засобами мови [12]. Як специфічний вид діяльності мовлення має такі риси як структурність, цілеспрямованість, планомірність [2,с.23].

Психолінгвісти Ф.Сохін, С.Соботович, Н.Хомський, визначаючи сутність мовленнєвої діяльності, наголошують на наявності загально-функціональних (впливають на засвоєння семантичних одиниць мови) та специфічно-мовленнєвих (приймають сигнали мовлення, внутрішньо модифікують їх, перекоднують зміст майбутнього висловлювання) механізмів забезпечення функціонування та формування мовленнєвої діяльності. У цих механізмах сприймання й породження повідомлень; контролю та регуляції власного мовлення; попередження та дискурсивності важливу роль надають функціональній системі та акцептору дій (А.Анохін); кодовим переходам (М.Жинкін); інстанції та орієнтовно-дослідницькій діяльності (П.Гальперін).

Характеристику зазначених механізмів мовленнєвої діяльності обґрунтовано у працях І.Зимньої, О.Лурії, Ю.Пассова, Т.Ушакової, Н.Хомського, О.Шахнаровича та ін.

Так, наприклад, за виконавчу діяльність, відтворення частин літературного тексту під час переказу відповідає механізм репродукції.

Твірні механізми конструювання та комбінування висловлювань, як більш значущі у нашому дослідженні, передбачають можливість творчої роботи, комбінування складових авторської інтерпретації літературного тексту із власним висловлюванням, сюжетоскладанням дошкільника [2, с.56].

Механізму комбінування – одному із основних мовленнєвих механізмів – підпорядковані такі механізми як вибір та репродукція.

На потребу дитини в нових формах і засобах побудови зв'язного висловлювання впливає характер спілкування, розвивальний потенціал мовленнєвого середовища (М.Лісіна, Т.Пироженко, А.Рузька, О.Смирнова, Л.Федоренко та ін.).

Перехід від діалогу до різних форм монологу – довільного й організованого виду мовлення супроводжується ускладненням мовленнєвих умінь.

Діалог – це первинна природна форма мовленнєвого спілкування, що налічує обмін висловлюваннями із запитаннями, відповідями, доповненнями, поясненнями, запереченнями, репліками [2, с.78].

Через те, що значення висловлювань доповнюються, змінюються завдяки жестам, інтонації, міміці, у функціональному розмаїтті мовлення важливу роль має урахування мети, умов та форм спілкування.

Усне діалогічне мовлення може лишатися в межах готового внутрішнього задуму, мотиву чи думки. Це його характерна риса.

Мотив у діалозі, що є збудником висловлювання, знаходиться в запитанні співбесідника, а не у внутрішньому плані самого суб'єкта. Відповідь на запитання впливає із того, що запитується. Відповідаючий на запитання мовець уже знає про предмет розмови [25, с.117-119].

Складність монологу, що виникає на ґрунті діалогу, насамперед у композиційній структурі (І.Білодід, М.Бахтін, О.Земська, С.Семчинський, В.Костомаров та ін.).

У монологічному мовленні реалізуються всі функції, що взагалі властиві мовленню: воно має вольовий, дієвий характер, служить засобом комунікації, ґрунтується на тих же джерелах виразності і використовує ті ж засоби, що і розмовне усне мовлення (Н.Головань).

Розвинену форму монологу слід попередньо готувати, продумувати та відповідно словесно оформлювати (Г.Костюк).

Більша зв'язність, плавність побудови, розвиненість висловлювання, не тільки розгорненість речень, але й розгорненість думки відрізняють монолог від діалогу в структурному відношенні (Л.Лазаревич). Планомірність в організації матеріалу характеризує відмінність монологу в композиційному плані (В.Тункель).

За твердженням А.Богуш, Д.Ельконіна, С.Ласунової, Г.Леушиної, Г.Люблінської, О.Ушакової, середній дошкільний вік засвідчує появу елементів зв'язного мовлення.

Рухаючись від частини до цілого, дитина спочатку зі слів утворює фрази, потім – складні речення і зв'язне мовлення, що налічує розгорнутий ряд речень (Л.Виготський).

Старший дошкільник уже володіє вмінням планувати висловлювання відповідно до теми та змісту, вживає образні мовленнєві засоби виразності.

Таким чином, зв'язне мовлення – специфічний вид діяльності, що потребує механізмів функціонування та формування; має дві форми – діалог (первинну природну форму) та монолог (довільний і більш складний вид мовлення) [2, с.117].

Зв'язне мовлення залежить від загального рівня психічного розвитку, що зумовлений особливостями особистості здобувача дошкільної освіти [2, с.69].

Мовлення, що властиве кожній особі і яке використовується нею, щоб формулювати та висловлювати думки за допомогою мовних засобів, забезпечувати комунікацію, висловлювати й звертати свої думки до інших, має особистісний аспект, що активно досліджується у психології (Л.Виготський, О.Запорожець, О.Леонт'єв, С.Рубінштейн).

Таким чином, у мовленнєвій діяльності відображені особистісні якості людини. А її особистісна активність впливає на мовленнєву активність, специфіку її формування.

У мовленнєвій активності виокремлюють здатність суб'єкта до висловлювання, а й здатність до сприймання (розуміння) мовлення іншого, що перебуває у залежності від рівня володіння мовою та способами її використання.

У будь-якій активності (мовленнєвій, художній, пізнавальній) науковці вирізняють дві форми – активізацію та активацію. Активацією

вважають перехід особистості від недіяльності до діяльності; від пасивності до активності. Активізація – це приведення до активного стану особистості, психічного явища або групи.

Якщо мова йде про переведення взаємопов'язаних між собою слухання мовлення і говоріння у стан наявності від стану відсутності, то ми, думку І.Зимньої, маємо справу з активацією мовленнєвої діяльності [2, с.86].

Щоб дошкільник опанував рідну мову, засвоїв способи побудови висловлювань різного типу, під час дитячої діяльності варто організовувати активну мовленнєву практику.

Також варто зупинитися на такому аспекті мовленнєвої діяльності, як її залежність від емоційного стану та темпераменту конкретної людини.

Через слово відбувається вираження емоцій, а емоційну функцію мовлення вважають первинною, генетичною функцією (В.Артемов, О.Запорожець, М.Лісіна, П.Якобсон).

Почуття людини тісно пов'язані з засобами виразності мовлення, у якому відображується її душа та емоції.

У збудженому стані мовлення людини жваве, емоційно насичене; у пригніченому – емоційно не забарвлене. (Л.Стрелкова, Г.Кошелєва).

Носієм емоцій у мовленні є інтонація, що виконує логіко-граматичну функцію [24, с.219].

Емоційно-виразні моменти проявляються в мовленні через ритм, інтонації, паузи, модуляції голосу та інші виразні, експресивні особливості.

Високий рівень емоційності дитини впливає на ранній прояв у неї чуття емоційної виразності в мовленні; яке не зникає на інших етапах онтогенезу.

Темперамент, як динамічна характеристика психологічної діяльності, знаходить свій вияв у мовленні людини, переважно в

імпульсивності, яку характеризує сила збуджень, швидкість оволодіння моторною сферою і перехід до дії, стійкість збереження своєї дієвої сили.

Темперамент впливає на всі моторні прояви людини – силу, швидкість, ритм та темп – її практичні дії та мовлення.

У сангвініка голосне, чітке, швидке мовлення, з відповідними інтонаціями у супроводі живих жестів та виразної міміки. Флегматик спілкується повільніше, ніж інші, слова вимовляє спокійно, іноді зупиняючись, рівномірно, не користуючись активно емоціями, жестикуляцією та мімікою. Мовлення людини-холерика характеризується напруженням, поспішністю, уривчастістю, ніби мовець захлинається. Меланхолік вирізняється тихим загальномовним, іноді пониженим до шепоту мовленням [24].

Також учені дослідили залежність мовлення від загального настрою особистості. Піднесений настрій, бадьорий стан мовлення характеризується емоційною забарвленістю, мелодійністю, красою. Засмученість робить мовлення невиразним, неемоційним, «сірим».

Найбільший вплив на співрозмовника справляє той мовець, у якого поєднуються сила слова й сила духу.

Тож між мовленням і системою вищих функцій психіки існує тісний взаємозв'язок [25, с. 119].

Отже, у процесі навчання монологу важливе значення має врахування не тільки діяльнісного аспекту, тобто сприяння формуванню певних умінь, навичок, дій, побудови зв'язного висловлювання; а й особистісного, пов'язаного із розвитком таких якостей особистості, як активність, ініціативність, самостійність, творче відношення до мовленнєвих завдань.

1.2. Колективне сюжетоскладання як лінгводидактична проблема

Аналіз наукових джерел в аспекті дослідження дозволив виявити інтегративний підхід в організації мовленнєвої діяльності, який полягає в забезпеченні активної мовленнєвої практики здобувачів дошкільної освіти у різних видах дитячої творчості.

Чільне місце серед них відведено грі-драматизації як різновиду театралізованої гри (О.Аматьєва, А.Богущ, Л.Ворошніна, Н.Гавриш, Н.Карпинська, Т.Постоян, Ю.Перенчук, Г.Сорокіна, Л.Таніна, О.Ушакова) та художньо-продуктивній діяльності (Т.Компанцева, С.Ласунова, Т.Постоян); обґрунтовано їх вплив на розвиток творчих здібностей дошкільників, формування різних якостей і сторін мовлення.

Сюжетоскладання – це розвиток умінь здобувачів дошкільної освіти виокремлювати, позначати цілісні події сюжету, об'єднувати їх певним чином та узгоджувати в грі з партнером; це спосіб організації гри із значним мовленнєвим навантаженням [14, с.69].

Колективне сюжетоскладання передбачає здійснення визначених вище умінь під керівництвом педагога методом командної роботи.

Такі вчені як Ю.Косенко, Л.Фурміна, Ю.Перенчук досліджували театральну-ігрову діяльність дошкільників в аспекті художньої діяльності, відзначаючи творчі прояви дітей, її значний творчий потенціал у сюжетоскладанні, відтворенні текстів літературних творів.

Праці А.Богущ, Н.Гавриш, Т.Постоян, Л.Таніної, О.Ушакової доводять, що активна самостійна мовленнєвотворча практика дітей є оптимальною умовою формування їхнього монологічного мовлення. Це забезпечує максимальне використання мовленнєвотворчого потенціалу дошкільників.

Гра-драматизація – це особливий вид ігрової діяльності, де дитяча творчість втілюється у виконанні ролі, визначеній ідеєю твору та сюжетом (Н.Карпинська); засіб розвитку творчих здібностей

(Н.Водолага); формування мовленнєвої виразності та образності (О.Аматьєва, С.Чемортан). Завдяки грі-драматизації ефективно розвивається художнє сприймання, мислення дитини (Г.Сорокіна); краще засвоюються казки (Н.Карпинська, О.Ушакова).

У дослідженнях Л.Ворошніної, В.Захарченко, Л.Таніної приділено увагу низці умов сприяння розвитку мовлення дошкільнят у грі-драматизації, а саме – повноцінності, глибині сприймання та розумінню тексту художнього твору; наявності певних рухових та мовленнєвих навичок та умінь; здатності керувати власними почуттями та узгоджувати з ними ігрові дії; наявності яскравих ігрових персонажів, предметно-ігрового оточення; єдності невербальних і вербальних складових мовленнєвої діяльності; інтонаційній виразності мовлення дорослих; створенню позитивного емоційного інтересу до іграшок, атрибутів гри; стимулюванню мовленнєвих висловлювань, які спираються на інтереси дошкільнят у грі; врахуванню індивідуальних особливостей мовлення; створенню атрибутів та освітньому середовищу [23, с.77].

Дослідниця А.Зиммільдінова вивчала умови розвитку зв'язного мовлення шестирічних дітей у навчальній діяльності.

У працях А.Богуш, Г.Леушиної, В.Захарченко, Н.Орланової, Є.Сухенко, Л.Пеньєвської, Є.Тихєєвої та ін. міститься обґрунтування різних типів дитячих висловлювань, умов формування мовленнєвих висловлювань, критеріїв оцінки дитячих творів, послідовності засвоєння дошкільниками різних типів зв'язних висловлювань, якісного мовленнєвого розвитку, що передбачає послідовність, зв'язність, виразність.

Сюжетоскладанню присвячене і комплексне дослідження, яке здійснювалося під керівництвом О.Ушакової. Вивчалися: взаємозв'язок словесної творчості і сприймання текстів літературних творів (Л.Таніна); особливості формування мовленнєвої структури висловлювання

(Н.Смольнікова, Н.Смирнова); передумови розвитку мовлення у дітей молодшого дошкільного віку (Л.Шадріна); вплив малих форм фольклору та фразеологізмів на розвиток образності мовлення дошкільників у самостійних висловлюваннях (Н.Гавриш).

У дослідженнях В.Захарченко, А.Ренстейн, Ю.Косенко виявлено залежність форми і змісту висловлювань здобувачів дошкільної освіти від мети та умов мовленнєвої діяльності.

Важливим для нашого дослідження є дисертаційна робота Ю.Косенко, яка вивчала проблему формування творчої активності дітей старшого дошкільного віку в іграх за літературними сюжетами. Серед показників творчої активності мовлення науковець обґрунтувала ініціативу в оновленні літературного сюжету під час гри-драматизації; використання засобів виразності в ігрових образах та ігрових діях; прояви винахідливості у застосуванні ігрової атрибутики [9].

1.3. Театралізована діяльність дошкільників як основа сюжетоскладання

У дослідженнях Л.Артемової, Ю.Косенко, Т.Поніманської, В.Ядешко та ін. театралізовану діяльність визначено як вид сюжетно-рольової гри, побудованої за текстами літературних творів, спеціально підготовленої та розіграної перед глядачами.

Проблема, порушена у дипломній роботі, спонукає нас до з'ясування специфіки монологічного мовлення в театралізованій діяльності.

Перш за все варто зазначити два напрямки існування монологічного мовлення в аспекті дослідження: монолог як готовий текст і як продукт, створений власне дитиною.

Виконуючи монолог тексту літературного твору, дитина прикладає значні зусилля. Адже вони, як правило, значні за обсягом.

Створюючи власний текст, має задіяти творчу уяву, фантазію. Тільки тоді монолог буде змістовним і цікавим для слухачів.

Надзвичайно сприятливою для цього є театралізована діяльність дошкільників, яка вимагає в навчанні монологічного мовлення дотримуватися своєї специфіки.

Обов'язково слід враховувати сюжет і сценарій.

Сюжет – відображення у стислій формі динаміки основних подій монологічного висловлювання.

Тож сюжетоскладання під час гри є найвагомим компонентом. Без нього не існує ні гри-драматизації, ні рольової гри.

Сюжетоскладання буває колективне та індивідуальне. В обох випадках воно має спиратися на відповідний когнітивний та художній досвід, сприяти упорядкуванню гри, організувати стосунки між учасниками.

Сюжет є відображенням рівня художньо-естетичного сприймання, розвитку мовлення, особливостей емоційно-чуттєвої сфери здобувачів дошкільної освіти. І навпаки – опанування процесом сюжетоскладання поглиблює художнє сприймання тексту літературного твору: воно збагачується, стає більш усвідомленим.

Сценарій – це теж складене усно зв'язне висловлювання з метою подальшого розігрування сюжету в театралізованих іграх (може бути за дітьми записаним дорослим) [8, с.46].

Він сприяє засвоєнню обох форм мовлення: і діалогу, і монологу, призначений для драматизацій, подальшого застосування дошкільниками в театралізованій діяльності.

Відмінність сценарію від сюжету полягає в тому, що сюжетна основа твору – фабула, не стільки відтворює динаміку подій, а зображує в діалогах стосунки та стан героїв.

Таким чином, аналіз наукових джерел засвідчив значущість театралізованої діяльності як основи сюжетоскладання.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗА ТЕХНОЛОГІЄЮ КОЛЕКТИВНОГО СЮЖЕТОСКЛАДАННЯ

2.1. Педагогічні умови розвитку монологічного мовлення дошкільників за технологією сюжетоскладання

Нині існує чимало освітніх технологій та їх визначень. Ми в своєму дослідженні будемо спиратися на таке:

Педагогічна технологія – це особливий алгоритм дій, чітко дотримання яких у певній послідовності дає змогу досягти запланованого кінцевого результату [7, с.10].

У кожній технології присутня система, що передбачає наявність певної структури.

Для технології сюжетоскладання системою є наявність взаємопов'язаних педагогічних умов, а у внутрішній структурі технології виокремлено етапи навчання.

Зупинимося на кожній із цих складових.

Лінгводидактика оперує низкою загальних умов до організації роботи з розвитку мовлення здобувачів дошкільної освіти. Це і комплексність підходу до мовленнєвої роботи дошкільників, поступовість у її здійсненні, і виразність мовлення педагога; обов'язковість мовленнєвого виховання.

Визначенню педагогічних умов навчання мови та мовлення науковці зажди приділяли належну увагу ще в епоху Софії Русової, яка наполягала на взаємозв'язку інтелектуального, морального та емоційного факторів, чергуванні різних типів занять; доречному поєднанні колективного та індивідуального навчання; забезпеченні максимальної мовленнєвої активності дошкільників, вибіркості у мовленнєвих наслідуваннях.

На основі зазначених вище педагогічних умов ми сформулювали педагогічні умови розвитку монологічного мовлення дошкільників за технологією сюжетоскладання, керуючись науковими напрацюваннями В.Захарченко [8].

Першою умовою визначили взаємозв'язок театральні-ігрового, мовленнєво-літературного та мовленнєво-творчого компонентів у процесі навчання сюжетоскладання.

Театральні-ігровий та мовленнєво-літературний складові технології сюжетоскладання посідають основну роль на підготовчому етапі, де у дітей формують літературознавчі та мистецькознавчі компетентності для подальшого їх використання у мовленнєво-творчій роботі.

Реалізації мовленнєво-літературного компоненту сприяє робота над сприйманням творів літератури, аналіз їх художньої форми та змісту, вправління на основі мовленнєво-літературних, мовленнєво-творчих, мовленнєвих ігор та завдань.

Театральні-ігровий компонент забезпечується в процесі знайомства дошкільників із різними видами театру, спеціальною термінологією, працею акторів, виконання творчих, імітаційно-ігрових завдань і вправ та використання отриманих знань у процесі театральних ігор, підготовки вистав.

Мовленнєво-творчий компонент пов'язаний із сюжетоскладанням на словесні та наочній основі, самостійним складанням дошкільниками сюжетів.

Другою педагогічною умовою розвитку монологічного мовлення дошкільників за технологією сюжетоскладання визначено комплексність мовленнєвих завдань. Щоб досягти ефективного сюжетоскладання, слід цілеспрямовано й систематично працювати над збагаченням словника, досконалістю звуковимови, граматичною будовою мовлення.

Монолог у всіх його видах – вища форма мовленнєвого висловлювання. Щоб його створити, здобувач дошкільної освіти мусить мати сформовані фонетичну, лексичну, граматичну компетенції. Тож усі ці завдання потребують комплексного розв'язання.

Третя педагогічна умова розвитку монологічного мовлення дошкільників за технологією сюжетоскладання – це раціональне поєднання різних форм роботи (мовленнєвих занять, занять театрального гуртка, занять із ознайомлення з художньою літературою; театралізованих та сюжетно-рольових ігор, розваг і свят, підготовки театральної вистави). Завдяки ним навчання монологу було органічною частиною різних ігрових, навчальних та побутових ситуацій.

Інтеграція різних видів художньої діяльності здобувачів дошкільної освіти – четверта педагогічна умова розвитку монологічного мовлення дошкільників за технологією сюжетоскладання.

В її основі – синтез мистецтв, що зумовлений загальними закономірностями художнього мислення та пов'язаністю кожного виду мистецтва між собою та реальністю. Обґрунтування цієї думки міститься у працях Т.Алієвої, Е. Ветлугіної, Н.Гавриш, О.Дронової, Т.Казакової та ін.

Також варто зазначити потребу створення в закладі дошкільної освіти театральної кімнати, де є сцена, зібрані ляльки, різні види театру, існує куточок дитячої книги; куточок ряження з костюмами, атрибутами для театралізованих ігор; куточок для виготовлення елементів декорацій, костюмів; куточок усамітнення, де актор може побути один, підготувати сюрприз, створити свою казку, підготувати роль.

Театральний гурток має об'єднувати всіх бажаючих. Тривалість занять у ньому для старших дошкільників має бути не більше 30 хвилин, а ось дозувати самотійну театралізовану гру не варто.

2.2. Етапи розвитку монологічного мовлення дошкільників за технологією сюжетоскладання

Методика розвитку монологічного мовлення дошкільників за технологією сюжетоскладання налічує три взаємопов'язані етапи: перший – когнітивний, другий – пошуково-діяльнісний, та третій – самостійно творчий. Спеціальна робота проводиться відповідно до трьох компонентів: театрального-ігрового, мовленнєво-літературного та мовленнєвотворчого.

На кожному із етапів зміст навчання ускладнюється, що викликає зміну вибору способів і форм діяльності.

Перший, когнітивний етап передбачає ознайомлення дітей із відповідністю змісту твору його жанру й темі; композиційною цілісністю тексту. Ці уявлення формують під час сприймання літературних творів на заняттях через систему мовленнєвих завдань.

Театральний-ігровий компонент роботи на когнітивному етапі пов'язано з сюжетоскладанням під час засвоєння театральної термінології та знайомства з різними видами театру.

Мовленнєвотворчий компонент когнітивного етапу реалізовується структурним і лексичним забезпеченням висловлювань дітей на основі колективного сюжетоскладання з опорою на наочність.

Педагог виступає в ролі керівника, організатора, навчає дошкільнят способам мовленнєвих та театральних дій, які на цьому етапі переважно маніпулятивно-імітаційні.

Пошуково-діяльнісний етап характеризується суттєвим ускладненням завдань, змісту навчання, способів та форм діяльності.

Дітей вчать здійснювати художньо-естетичний аналіз творів літератури, використовуючи творчі мовленнєві завдання та ігри, збагачувати варіативність сюжетів та їх змістовність (літературно-мовленнєвий компонент).

Театрально-ігровий компонент передбачає не тільки сюжетоскладання, а й пошук способів його вираження в русі, слові, жесті.

Мовленнєвотворчий компонент забезпечується колективним сюжетоскладанням на словесній основі та розробленням сценаріїв за текстами віршів.

На цьому етапі педагог є координатором, режисером, підказує, виправляє, допомагає. А діти, ініціатива, активність та самостійність яких зростає, є виконавцями, співавторами.

Вони навчаються сприймати та визначати тему, ідею, жанр твору; добирають відповідно до тексту назву, складають на задану тему розповідь, визначають особливості композиції та дотримуються частин тексту у власних сюжетах. Уміють визначати послідовність подій, складають речення та розставляють малюнки відповідно до неї. Влучно добирають слова: до іменників – дієслова; до іменників – прикметники; образні вирази та порівняння; порівнюють персонажів казок.

Третій етап – самостійно творчий – спрямовується на розвиток дітей вживати у мовленні образні вирази; самостійно складати сюжети; комбінувати їх. На цьому етапі готується до прем'єри театральна вистава.

Використовуються творчі завдання, подані нами в **додатку В**.

2.3. Інновації сюжетоскладання

Поруч із традиційною методикою сюжетоскладання використовують численні інновації. Серед них: мнемотехніка, наочне моделювання, ТРВЗ, технологія «Story cubes», скрайбінг.

Мнемотехніка як система методів і прийомів, спрямована на запам'ятовування інформації, дозволяє унаочнити придуманий дошкільниками сюжет і сприяє його найточнішому відтворенню.

Наочне моделювання, активно використовуване в технології критичного мислення, дозволяє застосовувати замітники образів,

створених дітьми під час сюжетоскладання. Такі схеми, друдли, стануть у нагоді на будь-якому занятті із складання сюжетів [21, с.709].

У технології ТРВЗ (Теорії розв'язання винахідницьких завдань) для сюжетоскладання чудово підходить метод «Каталогу», особливо на завершальному – самостійно-творчому етапі. Його суть полягає в тому, що в стихійному доборі дійових осіб, подій, кольорів, помешкань – так званих каталогах – вибір героїв, явищ тощо визначається випадково за допомогою ігрового прийому. Саме в цьому і проявляється творчість: поєднати в один сюжет те, що, на перший погляд, взагалі не пов'язане одне з одним.

Технологія «Story cubes» теж є дуже цікавою в сюжетоскладанні. На кубиках містяться різні об'єкти, як у каталозі ТРВЗ.

Перші три кубики – це зачин; інші три – основна частина; останні три – кінцівка. Кидаємо кубики і створюємо сюжет на основі тих варіантів, що випали.

Такі кубики можна замовити в Інтернеті або виготовити власноруч.

Скрайбінг як технологія миттєвого зображення на папері чи мультимедійній дошці того, про що чи про кого говорять, теж сприяє унаочненню сюжетоскладання, дозволяє швидко запам'ятовувати сюжет і відтворювати його [22, с.792]. В основі зображення можуть бути малюнки чи схеми (друдли).

ВИСНОВКИ

Мовлення – це специфічний вид діяльності людини; його базові характеристики, закономірності розвитку спираються на загальну теорію діяльності.

У структурі мовлення як і будь-якої іншої діяльності виокремлюють мету й мотив, що визначає його спрямованість; вчинки та дії, що ґрунтуються на мотивах, мають спрямованість на мету та є причиною пошукової активності; навички й уміння мовленнєвої діяльності.

На потребу дитини в нових формах і засобах побудови зв'язного висловлювання впливає характер спілкування, розвивальний потенціал мовленнєвого середовища (М.Лісіна, Т.Пироженко, А.Рузьська, О.Смирнова, Л.Федоренко та ін.).

Перехід від діалогу до різних форм монологу – довільного й організованого виду мовлення супроводжується ускладненням мовленнєвих умінь.

Складність монологу, що виникає на ґрунті діалогу, насамперед у композиційній структурі (І.Білодід, М.Бахтін, О.Земська, С.Семчинський, В.Костомаров та ін.).

У монологічному мовленні реалізуються всі функції, що взагалі властиві мовленню: воно має вольовий, дієвий характер, служить засобом комунікації, ґрунтується на тих же джерелах виразності і використовує ті ж засоби, що і розмовне усне мовлення (Н.Головань).

Розвинену форму монологу слід попередньо готувати, продумувати та відповідно словесно оформлювати (Г.Костюк).

Більша зв'язність, плавність побудови, розвиненість висловлювання, не тільки розгорненість речень, але й розгорненість думки відрізняють монолог від діалогу в структурному відношенні

(Л.Лазаревич). Планомірність в організації матеріалу характеризує відмінність монологу в композиційному плані (В.Тункель).

Аналіз наукових джерел в аспекті дослідження дозволив виявити інтегративний підхід в організації мовленнєвої діяльності, який полягає в забезпеченні активної мовленнєвої практики здобувачів дошкільної освіти у різних видах дитячої творчості.

Чільне місце серед них відведено грі-драматизації як різновиду театралізованої гри (О.Аматьєва, А.Богущ, Л.Ворошніна, Н.Гавриш, Н.Карпинська, Т.Постоян, Ю.Перенчук, Г.Сорокіна, Л.Таніна, О.Ушакова) та художньо-продуктивній діяльності (Т.Компанцева, С.Ласунова, Т.Постоян); обґрунтовано їх вплив на розвиток творчих здібностей дошкільників, формування різних якостей і сторін мовлення.

Сюжетоскладання – це розвиток умінь здобувачів дошкільної освіти виокремлювати, позначати цілісні події сюжету, об'єднувати їх певним чином та узгоджувати в грі з партнером; це спосіб організації гри із значним мовленнєвим навантаженням.

Колективне сюжетоскладання передбачає здійснення визначених вище умінь під керівництвом педагога методом командної роботи.

Надзвичайно сприятливою для цього є театралізована діяльність дошкільників, яка вимагає в навчанні монологічного мовлення дотримуватися своєї специфіки.

Педагогічну технологію визначено як особливий алгоритм дій, чітке дотримання яких у певній послідовності дає змогу досягти запланованого кінцевого результату.

Також обґрунтовано педагогічні умови розвитку монологічного мовлення дошкільників за технологією сюжетоскладання, а саме: взаємозв'язок театраль-ігрового, мовленнєво-літературного та мовленнєвотворчого компонентів у процесі навчання сюжетоскладання; комплексність мовленнєвих завдань; раціональне поєднання різних форм роботи (мовленнєвих занять, занять театрального гуртка, занять із

ознайомлення з художньою літературою; театралізованих та сюжетно-рольових ігор, розваг і свят, підготовки театральної вистави); інтеграція різних видів художньої діяльності здобувачів дошкільної освіти.

Методика розвитку монологічного мовлення дошкільників за технологією сюжетоскладання налічує три взаємопов'язані етапи: перший – когнітивний, другий – пошуково-діяльнісний, та третій – самостійно творчий. Спеціальна робота проводиться відповідно до трьох компонентів: театральні-ігрового, мовленнєво-літературного та мовленнєвотворчого.

Поруч із традиційною методикою сюжетоскладання використовують численні інновації. Серед них: мнемотехніка, наочне моделювання, ТРВЗ, технологія «Story cubes», скрайбінг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богуш А. М. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти. Х. : Вид-во «Ранок», 2013. 192 с.
2. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика : Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах / За ред. А. М. Богуш. К. : Видавничий Дім «Слово», 2011. 704 с.
3. Бондаренко А., Сизонова О. Зв'язне мовлення засобами наочного моделювання. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2018. № 6. С. 25-33.
4. Гавриш Н. Розвиток мовлення: розв'язуємо актуальні проблеми. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2019. № 3. С. 36-44.
5. Гавриш Н., Крутій К. Як змінювалися підходи до розвитку мовлення дітей. *Дошкільне виховання*. 2019. № 10. С. 7-10.
6. Галян. І.М. Психодіагностика : навч. посіб. К. : Академвидав, 2009. 464 с.
7. Грушко О. Плекаймо критичність мислення. Технологія «Слухання з передбаченням». *Дошкільне виховання*. 2009. № 3. С. 9-11.
8. Захарченко В.Г. Формування зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами сюжетно-рольової гри: Дис. канд пед. наук: 13.00.01. К., 1997. 186 с.
9. Косенко Ю.Н. Формирование творческой активности старших дошкольников в играх по сюжетам литературных произведений: Дис. канд. пед. наук: 13.00.01. Бердянск, 1999. 149 с.
10. Кочерган М.П. Загальне мовознавство. К.: Академія, 1999. С. 15-48.
11. Леонтьев А.Н. Деятельность, сознание, личность. М. : Просвещение, 1975. 302с.
12. Леонтьев А.Н. Язык, речь, речевая деятельность. М.: Просвещение, 1969. 214 с.

13. Логинова В.И. Роль системы знаний в обучении детей рассказыванию. *Дошкольное воспитание*. 1981. №10. С. 10-13.
14. Луцан Н.І. Мовленнєво-ігрова діяльність дітей дошкільного віку. Одеса: ПНЦ АПН України СВД М.П.Черкасов, 2005. 319 с.
15. Омеляненко А.В. Від тези – до висновку. *Дошкільне виховання*. 2006. №1. С.10-11.
16. Омеляненко А.В. До питання про навчання старших дошкільників розповіді-роздуму // Зб. наук. пр. Бердянського державного педагогічного університету (Пед.науки). № 4. Бердянськ: БДПУ. 2002. С. 15-22.
17. Павелків Р.В., Цигипало О.П. Дитяча психологія : навч. посіб. К. : Академвидав, 2008. 432 с.
18. Полєвікова О., Швець Т. «Проблеми взаємодії педагогів із дошкільниками та їх батьками в умовах сучасних освітніх викликів Covid-19», *OD*, вип. 31, вип. 4, с. 115–128, Лис 2020. URL: <https://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/777>
19. Полєвікова О.Б. Аналіз методичних підходів до мовної освіти дітей у контексті словоцентризму. *Педагогічні науки*. Херсон, 2017. Вип. 75. С.141-146.
20. Полєвікова О.Б., Дудик Т.В. Розвиток мовлення дошкільників за допомогою технології «Слухання з передбаченням» // The 8th International scientific and practical conference “Perspectives of world science and education” (April 22-24, 2020) CPN Publishing Group, Osaka, Japan. 2020. – P. 755-763.
21. Полєвікова О.Б., Овсянікова К.В. Обґрунтування ефективності використання методу наочного моделювання в мовленнєвому розвитку дошкільника / О.Б.Полєвікова, К.В.Овсянікова // The 6th International scientific and practical conference “Fundamental and applied research in the

modern world” (January 20-22, 2021) BoScience Publisher, Boston, USA. 2021. P. 709-714.

22. Полєвікова О.Б., Пяцько Н.В. Скрайбінг як лінгводидактична інновація // The 8th International scientific and practical conference “Fundamental and applied research in the modern world” (March 17-19, 2021) BoScience Publisher, Boston, USA. 2021. P. 792-796.

23. Полєвікова О.Б., Шурда Ж.І. Мовленнєва особистість у лінгводидактичному просторі дошкілля // The 12th International conference “Science and society” (June 7, 2019) Accent Graphics Communications&Publishing, Hamilton, Canada. 2019. P.77-87.

24. Савчин М.В. Педагогічна психологія : навч. посіб. К. : Академвидав, 2007. 424 с.

25. Степанов О.М., Фіцула М.М. Основи психології і педагогіки : навч. посіб. К. : Академвидав, 2006. 520 с.

ДОДАТКИ
ДОДАТОК А
КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ РОЗВИТКУ
МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ЗА ТЕХНОЛОГІЄЮ
СЮЖЕТОСКЛАДАННЯ

Критерії та показники розвитку монологічного мовлення за технологією сюжетоскладання:

- рівень розвитку зв'язного мовлення, що дозволяє дітям самостійно створювати різні типи зв'язних висловлювань, наявність елементарної літературної обізнаності (знання літературних творів у межах програми, знання про літературні твори, жанри);
- вміння емоційно сприймати театральну виставу, розуміти її зміст; самостійно придумувати оригінальні сюжети і сценарії з подальшим розігруванням їх у театралізованій діяльності;
- вміння створювати яскраві образи головних персонажів, передавати їх своєрідність за допомогою мовних засобів виразності, використання діалогів;
- інтерес до театралізованої діяльності, бажання розігравати створені сюжети, сценарії, добирати відповідно до теми, змісту необхідні атрибути, ігровий матеріал; дотримуватися колегіальності; тривалість театральних дій.

До основних критеріїв оцінки розвитку монологічного мовлення за технологією сюжетоскладання віднесено: оригінальність вигаданого сюжету, відповідність змісту твору темі та жанру, композиційну цілісність, образність мовлення.

РІВНЕВА ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗВИТКУ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗА ТЕХНОЛОГІЄЮ СЮЖЕТОСКЛАДАННЯ

Високий рівень розвитку монологічного мовлення за технологією сюжетоскладання відрізняє дотримання відповідності темі та жанру, композиційної цілісності; образність мовлення; обізнаність із літературними творами та творами театрального мистецтва; вміння створювати яскраві образи головних персонажів, передавати їх своєрідність за допомогою засобів виразності, стійкий довготривалий інтерес до театралізованої діяльності, колегіальність театральних дій.

Достатній рівень розвитку монологічного мовлення за технологією сюжетоскладання характерний для дітей, розповіді яких відповідають темі та жанру, є композиційно цілісними, мовлення – образним. Для них характерною є елементарна літературна обізнаність. Вони виявляли інтерес до театралізованої діяльності, добирали необхідні атрибути, ігровий матеріал, їхні театральні дії були досить тривалими, проте не завжди колегіальними. Водночас створені ними образи головних персонажів частіше були запозиченими зі знайомих літературних творів.

До середнього рівня були віднесені діти, чий монологи відповідали темі та жанру, проте мали незначні композиційні порушення. Дошкільники виявляли певний обсяг знань щодо творів літературного і театрального мистецтва, але не завжди могли проаналізувати їх зміст і художню форму. Вони проявляли інтерес до театралізованої діяльності, бажання розігравати готові сюжети, самостійно добирали необхідний ігровий матеріал та атрибути, водночас гра дітей подекуди втрачала змістовність і вимагала стимуляції з боку дорослого, а театральні дії були не завжди колегіальними.

Задовільний рівень розвитку монологічного мовлення за технологією сюжетоскладання характеризується тим, що складені

дітьми розповіді мають значні композиційні порушення, не завжди відповідають темі. Знання літературних творів та творів театрального мистецтва є обмеженими, вони надають перевагу казковому жанру. Ці діти виявляють недовготривалий інтерес до театралізованої діяльності. Бажання розігравати сюжети не завжди відповідає можливості розвинути перебіг гри, діти потребують втручання дорослого, не звертають уваги на партнерів у грі.

До *низького рівня* належать діти, у яких сюжетоскладання нагадує відповіді на запитання вихователя, без дотримання сюжетної лінії, виявлення жанрових особливостей, композиційної структури сприйнятих творів. Нестійкий інтерес до театралізованої діяльності призводить до того, що вони не можуть самостійно розігравати сюжети, добирати необхідні атрибути до ігор, не дотримуються принципу колегіальності.

ДОДАТОК Б

ПРИКЛАДИ СЮЖЕТІВ, СКЛАДЕНИХ ДІТЬМИ

Гуляв зайчик у лісі та й заблукав. А лисичка заховалася під ялинкою та прикинулася неживою. А поруч пробігав їжачок. Їжачок вколов лисичку. Вона кричить: "Ой, я вкололася". Звірі почули крик і злякалися, зібралися на галявині та сказали лисичці: "Ти хитра, не будемо з тобою дружити". А зайчик втік. Побіг грати зі своїми друзями-зайчиками та не помітив, як набігла хмара. Вони всі заховалися під деревом".

У зайчика був день народження. Він запросив друзів: і білочку, і їжачка, і сороку, і ведмедиків. Тільки лисичку не запросив, бо вона була дуже хитрою і ні з ким не дружила. Всі зібралися в зайчиковій хатці. Їм було так весело. Вони співали пісні, танцювали. Почула це лисичка. І стало їй сумно - сумно, бо вона була одна. Тоді вона назбирала красивих квітів, узяла вдома свою улюблену повітряну кульку і пішла до зайчика. Вона привітала його та подарувала свої подарунки. І пообіцяла, що стане доброю, і буде з усіма дружити. А всі пішли розглядати зайчикові подарунки".

"Одного осіннього ранку на небі було ясне сонечко. Воно світило та гріло своїми промінчиками. І від його тепла порозпускалися бутони осінніх квітів. А тим часом на лісову галявину прибіг зайчик. Побачив він красиві квіти та вирішив назбирати для матусі букет. Тільки почав рвати квіти, прибігла лисичка. Почала вона кричати, щоб зайчик забирався геть, бо їй теж хотілося поставити такий гарний букет у себе вдома. Поки вони сварилися на небо вийшла хмара і закрила сонечко. А квіти теж закрилися. І стали маленькими бутонами. Побачила це

лисичка і сказала: "Я не хочу таких квітів". І пішла додому. А зайчик зірвав три квіточки та побіг до матусі".

У чарівному лісі жила красуня Лисичка. Вона була гарною-прегарною, розумною-прерозмною. Але їй хотілося бути на просто лисичкою, а царицею. І тоді вона вирішила всіх перехитрити. Вона наділа красиву сукню, зробила зачіску і пішла до хатини Тигра. Прийшла Лисичка та й каже: "Ой, як тут брудно, а якби я тут жила, то посадила б скрізь квіти, у мене було б чисто." Почув це Тигр, вийшов із хати та й каже: "Ну заходь, Лисичко, будеш у мене господинею." Лисичка поселилася у Тигра і стала царицею".

На лісовій галявині стояла гарна хатинка. І в ній зовсім ніхто не жив. Ось одного разу прилетів на галявину метелик. Побачив він таку гарну хатинку і сказав: "Я буду тут жити". Поселився метелик у хатинці. Але хатка була дуже великою для маленького метелика. І тоді він вирішив піти та пошукати собі друзів, щоб із ними разом жити. Вилетів метелик і полетів собі. Летів він, летів, та так нікого і не зустрів. Довелося йому повертатися додому ні з чим. Так і ліг метелик спати на солоно хлебавши. Наступного ранку знов полетів метелик шукати друга. Але так і не знайшов його. Засумував метелик і каже: "Що ж мені тепер робити?" І раптом чує, хтось тихенько стукає у віконце. Подивився метелик, а то прилетів його друг горобчик. Метелик дуже зрадів йому і сказав: "Вірний друг не залишить у біді."

Одного разу в лисички був день народження. Вона запросила в гості зайчика та метелика. А зайчик спитав: "Що тобі подарувати?" Лисичка сказала: "Нічого". А зайчик спік торт. А метелик назбирав для лисички красивий букет квітів. А в одній квітці сиділа бджола. Лисичка взяла букет, а бджола її вжалила, щоб лисичка більше не їла зайців, і

нікого не ображала. Зайчику з метеликом стало жаль лисичку. Вони стали їй жаліти. Лисичка заспокоїлася і пригостила всіх гостей тортом і кавою".

Зібралися одного разу звірі на галявині. Вони хотіли провчити Зайця, який завжди вихвалявся. А Заєць почув про це і приніс смачні цукерки, пригостив друзів, сказав: "Я не буду більше вихвалитися." А всі звірі вибачили його і не стали ображатися."

Жила-була Лисичка. Набридло їй сидіти дома. Вона вирушила в подорож. Щоб не сумно було взяла з собою магнітофон. Звірі злякалися і поховалися в хатинки."

Одного разу метелик заплутався в ялинці. Він гуляв, літав і заплутався. Прибіг до нього зайчик та й питає: "Чому ж ти не вилітаєш?" А метелик сказав: "Я зачепився. Не знаю, що тепер робити". Зайчик пішов покликав лисичку. А вона хотіла з'їсти зайчика. А метелик розплутався, посадив зайчика на крила і вони втекли".

Була собі в одному місті вродлива дівчинка. Але вона була така зла. Вона завжди вихвалялася, що сама красива. І ображала інших. А всім це набридло. І ніхто більше не хотів з нею дружити. Залишилася вона сама. І їй стало сумно. Одного разу пішла вона в магазин за хлібом, бо дуже їсти хотіла. А по дорозі загубила гроші. Йде додому і плаче. Раптом вона побачила дівчат, які йшли їй назустріч, їли тістечка і сміялися. Ось тоді дівчинка подумала: "Навіщо я всіх ображала? А тепер вони з мене сміються". Вона пішла до дівчат і сказала: "Я хочу з вами дружити. Я ніколи не буду вас ображати". Дівчата пробачили їй та пригостили тістечком. І стали вони друзями.

ДОДАТОК В

ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ ІЗ СЮЖЕТОСКЛАДАННЯ

1. Вправа "Новий персонаж".

Мета: Розвивати вміння дітей вводити до твору нові, не характерні для нього персонажі, наділяти їх невластивими якостями.

Матеріал: книжки-казки (3-5).

Інструкція до виконання: вихователь пропонував дітям змінити персонажів казки, наділивши їх невластивими якостями (добра лисичка, злий зайчик тощо). Після цього діти розповідали відому казку, вводячи до неї змінені персонажі.

2. Вправа "Доповни казку".

Мета: Вчити дітей змінювати сюжет відомої казки.

Матеріал: книжки-казки (3-5).

Інструкція до виконання: вправа проводилася у формі колективної творчості. Вихователь давав дітям завдання: обрати одну з декількох казок і ввести до неї новий фрагмент. Наприклад, Червона шапочка зустріла по дорозі Бабу Ягу тощо. Після цього діти розповідали знайому казку з новим фрагментом.

3. Творче завдання "Віртуальні персонажі".

Мета: Вчити дітей об'єднувати названих героїв у єдиний сюжет.

Матеріал: ілюстрації із зображенням різних казкових героїв, предметів.

Інструкція до виконання: вихователь називав різних героїв (лисичка, вовк, Червона шапочка, колобок) і пропонував дітям об'єднати в нову казку героїв інших казок.

4. Творче завдання "Оживи предмет".

Мета: Вчити дітей складати сюжетні розповіді, в яких головними персонажами будуть неживі істоти.

Матеріал: картинки із зображенням різних предметів (камінець, дорога, хмаринка тощо).

Інструкція до виконання: вихователь пояснював дітям, що персонажами казки можуть бути не лише люди, тварини, а й різні предмети (дорога, камінець). Потім він пропонував їм скласти казку про один із таких предметів, про що він міг мріяти, від чого страждати, чому радіти тощо.

5. Творче завдання "Опорні слова".

Мета: Вчити дітей складати казки за опорними словами.

Матеріал: картки з опорними словами (зима, ведмедик, спить, весна, крапельки).

Інструкція до виконання: вихователь пропонував дітям скласти розповідь за темою: "Хто потурбував ведмедика в барлозі?", використовуючи опорні слова. Добираючи опорні слова, вихователь намагався розташувати їх так, щоб допомогти дітям зберегти логіку сюжету. Проілюструємо, як це відбувалося на занятті з розвитку мовлення.

Тема: Складання казки з теми: "Хто потурбував ведмедика в барлозі?" за опорними словами.

Тип заняття: групове. Вид заняття: комплексне.

Вихователь: - У кожного з вас є своя улюблена казка. Назвіть її.

Даша: - "Червона шапочка".

Діма: - Моя улюблена казка "Морозко".

Христя: - А я люблю казку "Попелюшка".

Вихователь: - А як ви гадаєте, хто складає казки?

Андрій: - Казки складають люди.

Влад: - Їх можуть писати письменники.

Вихователь: - Так, є казки народні, які складає народ і передає їх із покоління в покоління: українські народні казки, російські народні казки, білоруські народні казки. А є такі казки, які створили письменники. Багато з них ви вже знаєте. Це казка І.Франка "Заєць і їжак", Г.Х.Андерсен "Дюймовочка" тощо. Сьогодні ми з вами будемо

казкарями. Давайте складемо казку за темою: "Хто потурбував ведмедика в барлозі?". Пригадайте, для чого ведмідь будує барліг?

Даша: - Ведмідь же взимку спить у барлозі.

Вихователь: - Подумайте, хто б міг потурбувати ведмедика?

Антон: - Може його потурбувала лисичка, яка хотіла знайти собі гарну хатку.

Христя: - Ведмедика потурбувало сонечко. Воно стало світити і сніжний барліг ведмедя розтанув.

Вихователь: - А як ви гадаєте, чи сподобалося це йому?

Христя: - Ні, ведмедик дуже розсердився, бо він ще не виспався.

Вихователь: - Як далі розгорталися події?

Антон: - Ведмідь потім виліз із барлогу і побачив, що вже весна і перестав сердитися.

Вихователь: - Для того, щоб вам було легше складати розповідь, можете використовувати слова: зима, ведмедик, спить, весна, крапельки.

(Діти складають казки).

Вихователь: - Давайте послухаємо казку, що склала Даша: - "Зимою в барлозі спав ведмідь. А весна прийшла і розбудила його. Ведмедик дуже розлютився і сказав: "Що це мене розбудило в такий час? Ще сніг лежить". І він знову заснув. І приснилося йому, що він спить весною. А вже всі прокинулися: і метелики, і жучки, а він все спить. Тоді весна послала маленькі крапельки постукати до ведмедика в барліг. Крапельки постукали і розбудили його. А ведмедик тоді сказав: "Ой, скільки ж можна спати? Вже час прокидатися, а то я все просплю і не поїм меду та суниць".

Вихователь: - А тепер послухайте казочку Дмитрика: - "Зимою звірі не ходили до лісу. Там у барлозі спав ведмедик. Та ось прийшла весна. Одного разу біг по лісі маленький зайчик. Зустрів він своїх друзів і почали вони гратися. Гралися вони, гралися, коли це чують, хтось як закричить. Зайці перелякалися і повтікали в різні сторони. А маленьке

зайчєня так злякалося, що нікуди не побігло. Дивиться, сніг танє, а замість нього заявляються крапельки. І вилазить чудисько. А то був ведмідь. Зайчик ще більше злякався. А ведмідь сказав: "Не бійся. Заходь до мене в гості, я дам тобі меду". Так вони і стали друзями".

Вихователь пропонував дітям обрати розповідь, що їм найбільше сподобалася та розіграти її в театрі іграшок; допомагав розподілити ролі, підібрати атрибути, виготовити декорації.

6. Вправа "Сумісне мовлення"

Мета: Вчити дітей продовжувати речення, розпочате вихователем.

Матеріал: сюжетні картинки.

Інструкція до виконання: вихователь починає речення, а дитина продовжувала його. Наприклад, "Одного разу хлопчики пішли...", "Прилетіла ластівка і стала..." тощо.

7. Завдання "Творча розповідь за мотивами знайомої казки" (за методикою Н.В.Гавриш).

Мета: Розвивати вміння дітей змінювати сюжет знайомої казки.

Матеріал: ілюстрації до різних казок.

Інструкція до виконання: вихователь пропонував дітям пригадати казку та змінити сюжет, залишивши персонажів казки. Наприклад, до казки "Кобиляча голова" ввести епізод, як дідова дочка потрапила до морського царя.

8. Завдання "Склади розповідь за схемою". (Використання структурно-логічних схем за методикою Л.Г.Шадріної).

Мета: Вчити дітей складати сюжетні розповіді, використовуючи структурно-логічну схему.

Матеріал: структурно-логічна схема.

Інструкція до виконання: вихователь допомагав дитині побудувати розповідь, використовуючи структурно-логічну схему: "Були собі... Одного разу... Раптом... Та ось тоді... І стали вони..."

ДОДАТОК Г

Дидактична гра «Опиши предмет за схемою»

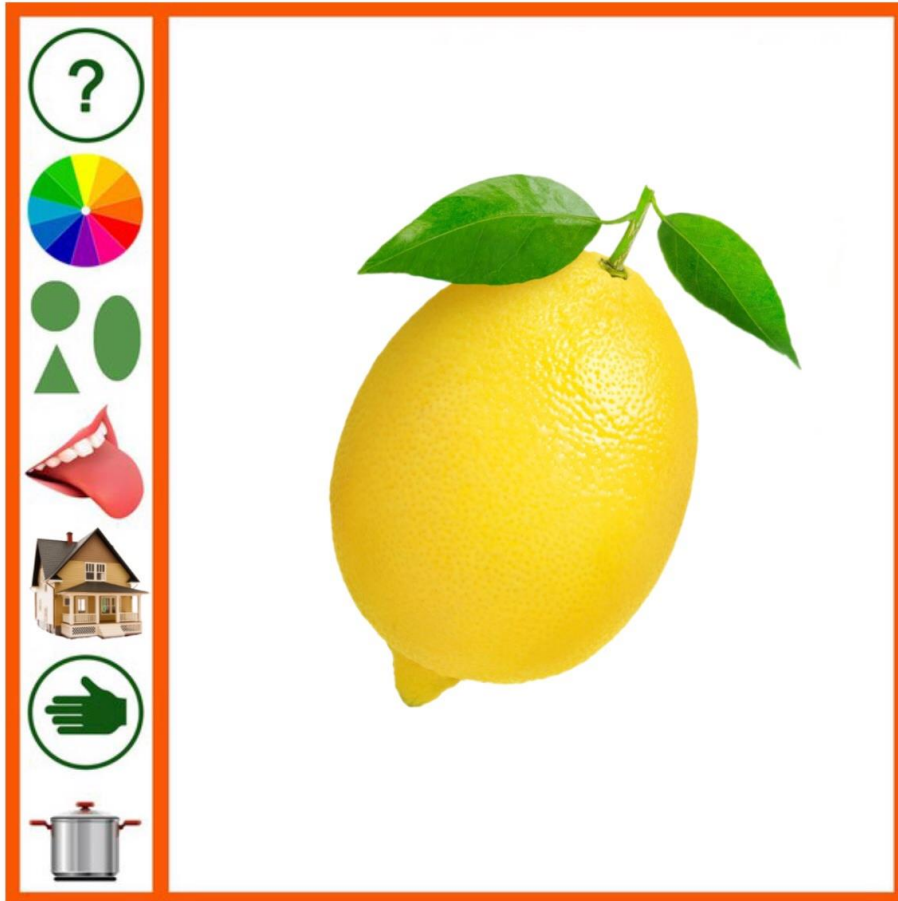
Мета: учити дітей описувати предмети за поданою схемою; розвивати зв'язне мовлення, пам'ять, увагу, мислення; виховувати у дітей дружні стосунки у колективі, вміння не перебивати і слухати відповідь товаришів.

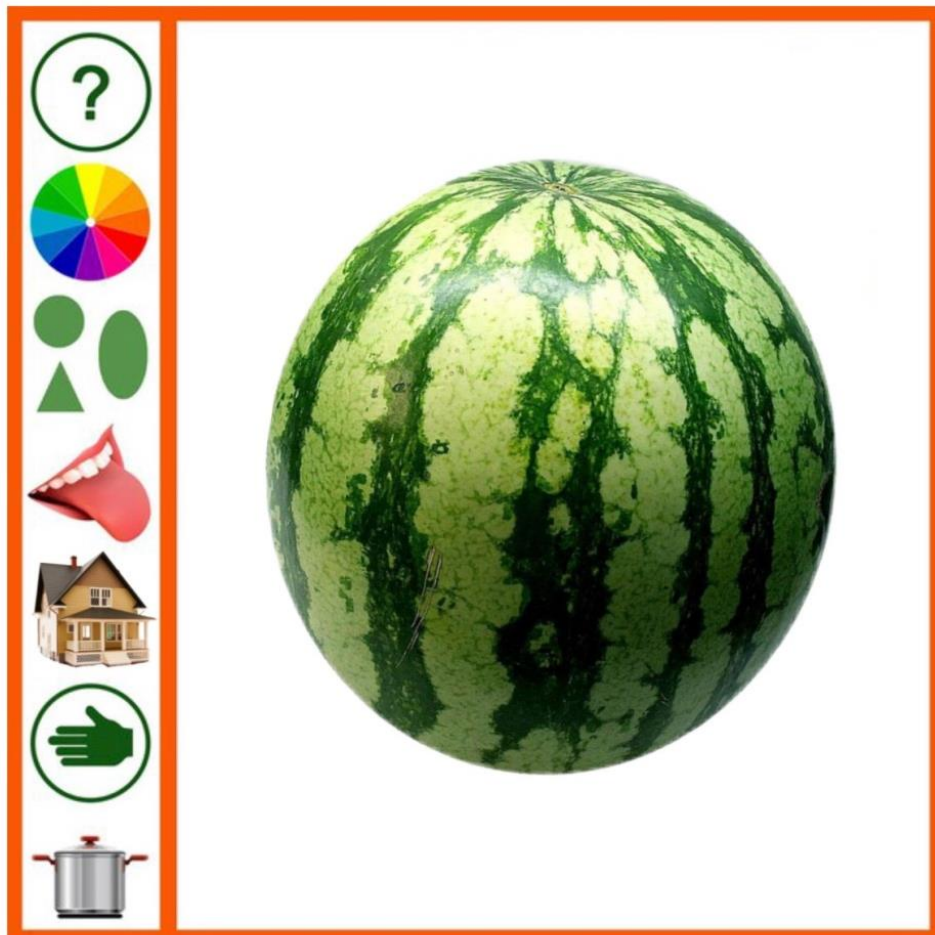
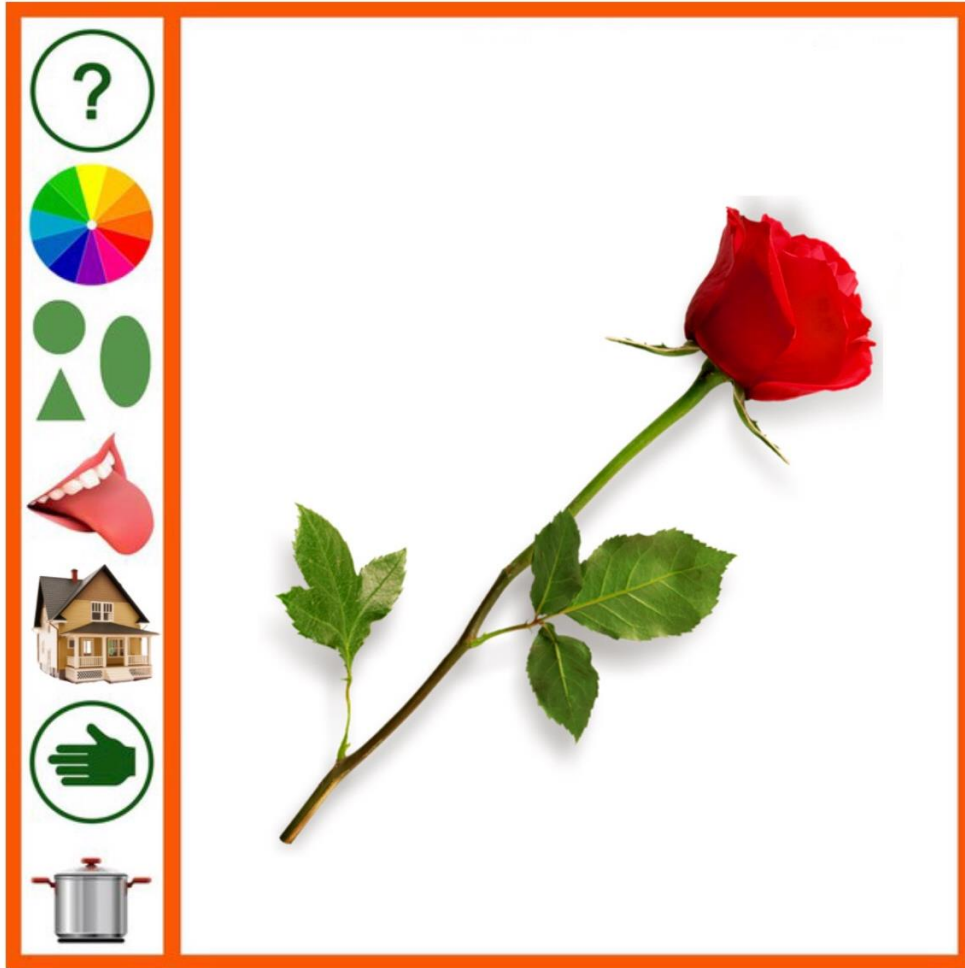
Обладнання: картинки різних предметів, схема опису.

Інструкція: вихователь пояснює дітям, що позначає кожний символ, далі педагог за цією схемою описує предмет, називаючи кожну ознаку. Кожній дитині пропонують індивідуальну картку зі знайомим предметом, дитина за схемою описує предмет.

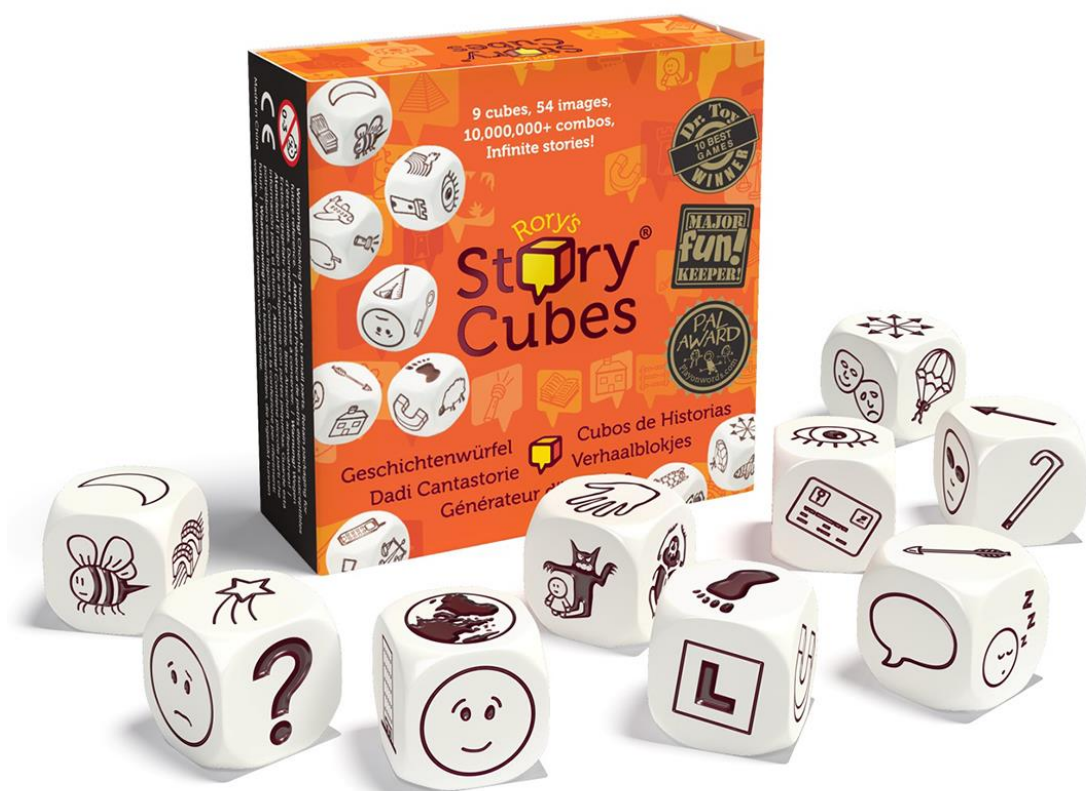
	Що це за предмет?
	Якого він кольору?
	Якої він форми?
	Який він на смак?
	Де він росте або де його виготовляють?
	Який він на дотик?
	Чи можна його їсти?

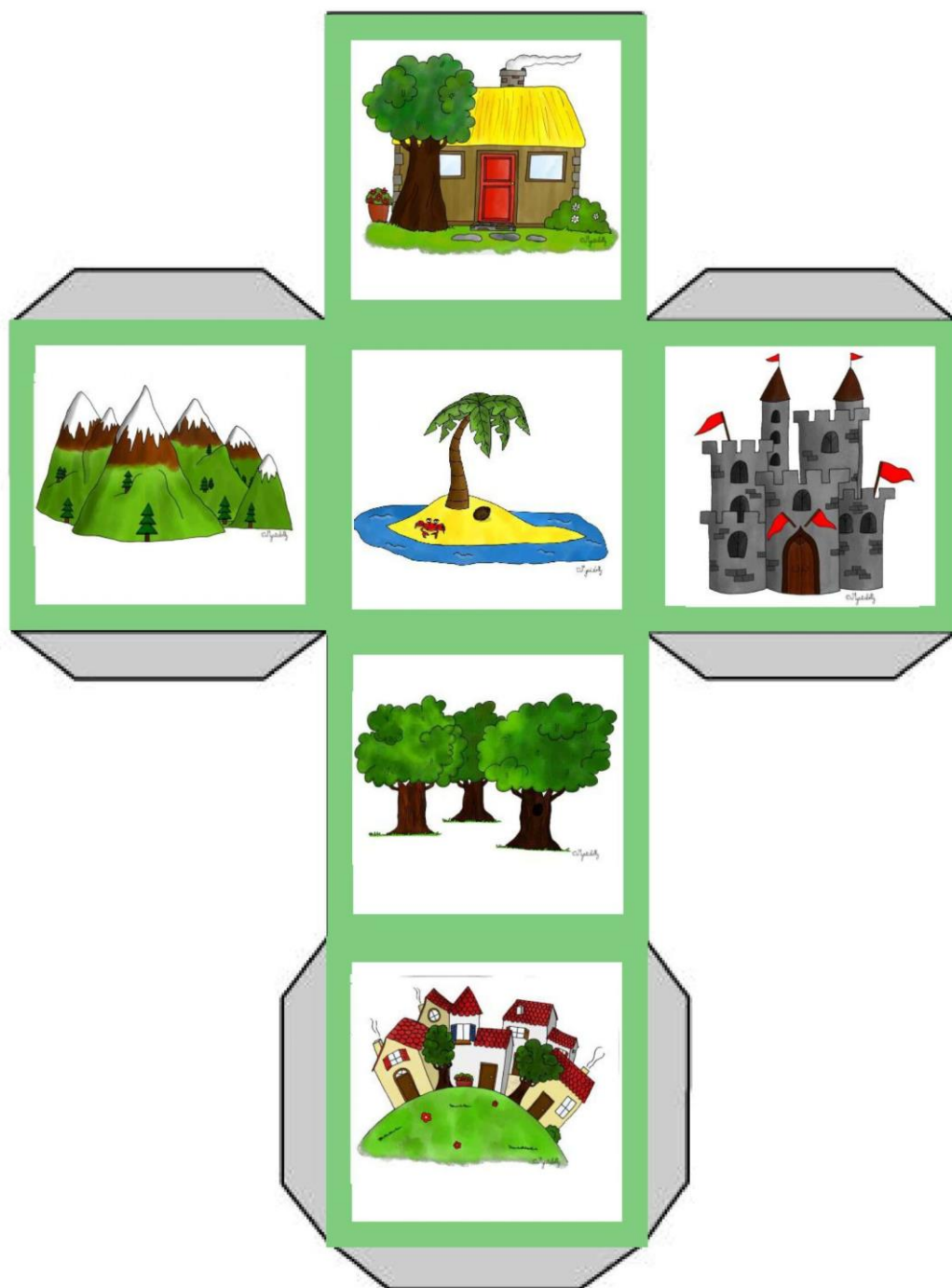

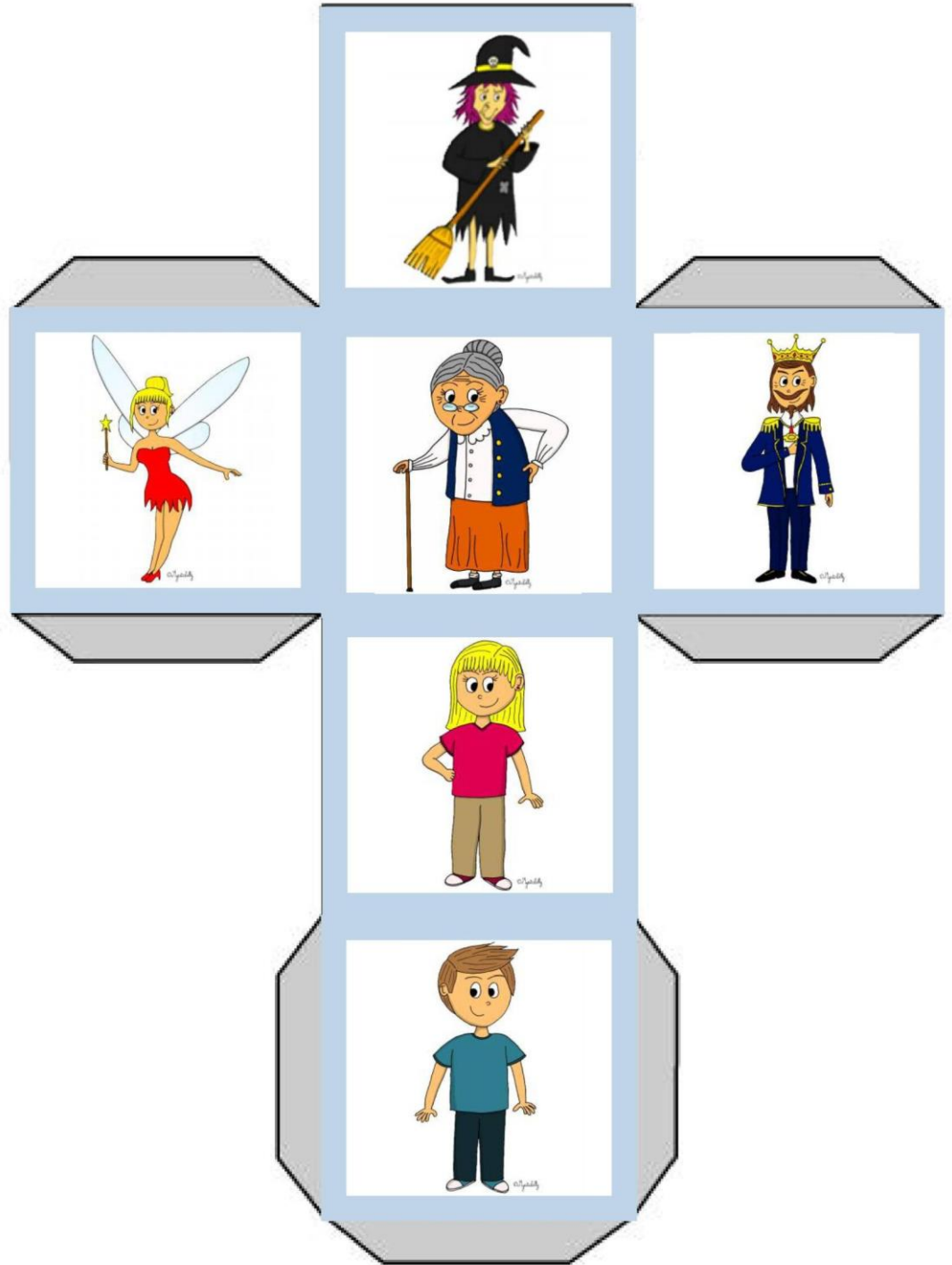

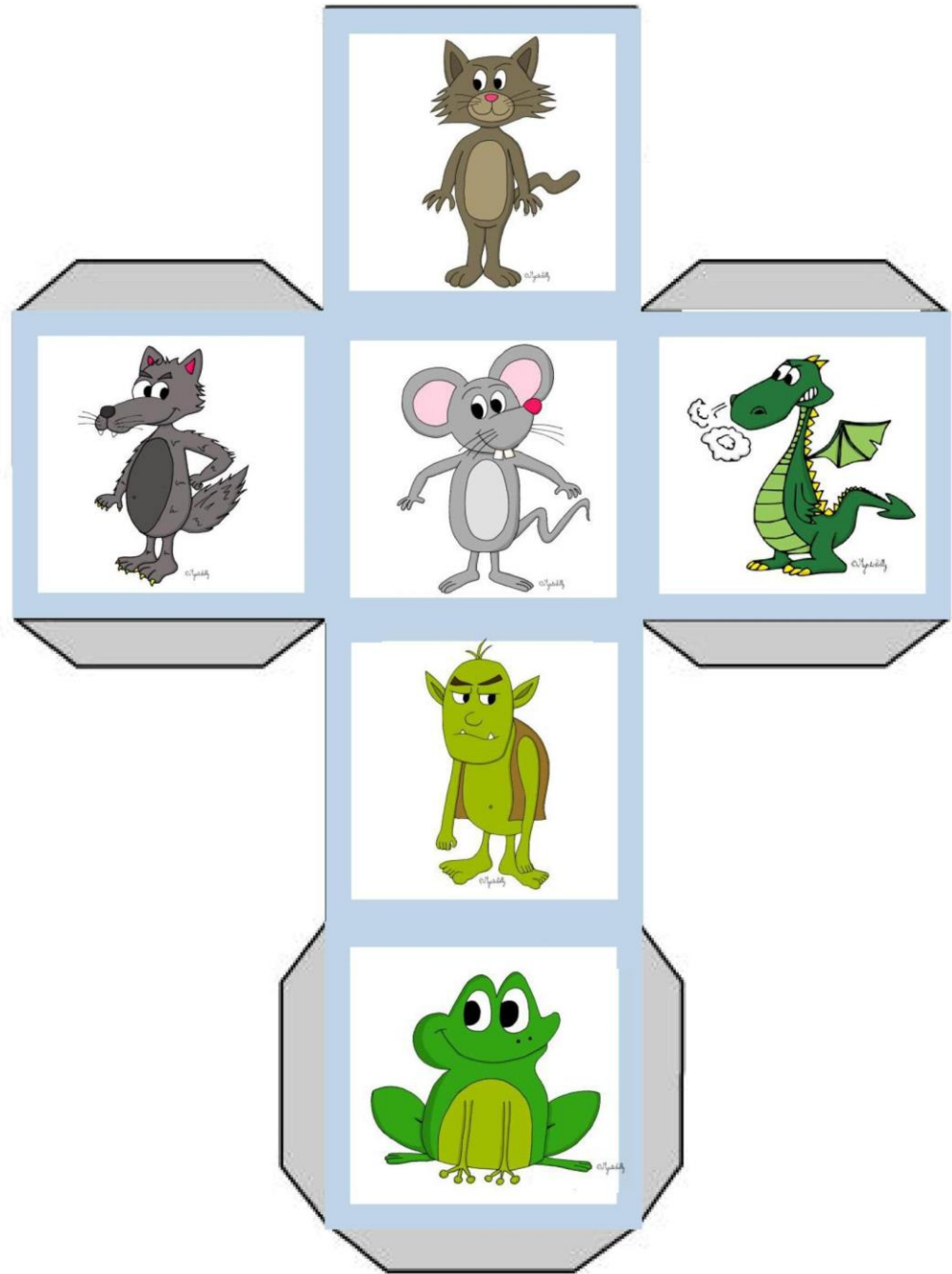
ДОДАТОК Д
ЗРАЗКИ КУБИКІВ «STORY CUBES»

ШАБЛОНИ ДЛЯ ВИГОТОВЛЕННЯ КУБИКІВ ВЛАСНОРУЧ

Додаток Е
КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я, Пяцько Наталя Валеріївна, учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

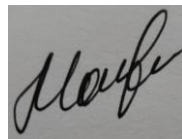
– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;
 - надавати згоду на:
 - безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
 - оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
 - використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
 - самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
 - надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
 - не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
 - своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
 - не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
 - підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
 - поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
 - не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
 - відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
 - запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;

- не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
- не підроблювати документи;
- не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
- не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
- не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
- не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
- не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
- не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;
- не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

30.03.2021
(дата)

(підпис)

Наталія ПЯТЬКО
(ім'я, прізвище)